

Víra III

23. 9. 1985

STRANA B KAZETY VÍRA II (2)

Vyjdeme z toho, o čem jsem mluvil už minule, totiž z toho vyprávění o – jednoho vyprávění o Abrahamovi a jednoho vyprávění o Lotovi. Vracíme se k tomu, protože hledáme ty nejstarší podoby fenoménu „víra“. A já se domnívám, že jsou tady.

Ty nejstarší doklady fenoménu nejsou totožné s nejstaršími doklady užití slova víra, toho termínu věřiti, víra. Ty nejstarší doklady jsou v *Izaiáš 7,9* a *Geneze 15,6*. V obou případech jde o sdělení Božích záměrů, jednou Achazovi a podruhé Abramovi, to jest ještě než byl přejmenován na Abrahama, a tomu sdělení Božích záměrů se má důvěřovat jako spolehlivému. Ta výzva k víře znamená výzva k spolehnutí na autentičnost nebo na pravdivost ať už sdělení o Božích záměrech anebo spolehnutí přímo na ty Boží záměry. Tam bychom toho moc nevyčetli – kromě toho dokladu, který je poněkud formální, poněvadž samozřejmě víte, jak to vypadá, když se překládá jedno slovo do různých jazyků, že to vždycky v každém jazyce má jiné kontexty, takovou celou jinou auru to slovo. Takže základní struktura víra mnohem zřetelněji může být doložena a vysvítá z jiných míst. A třeba – a většinou to tak je – že v těch místech se o víře nemluví, to slovo, termín, se tam nevyskytuje. Ale fenomén je tam přítomen. Tak jsou to tedy dvě místa, my si je připomeneme.

Tady v kapitole dvanácté *Geneze* – Ta jedenáctá kapitola tam končí tím, jak v Ur Kaldejských zemřel Hárán a Abram a Náchor se oženil, Abram si vzal ženu Sárail, Náchor ženu Melchu, Sárail že byla neplodná a Táre si vzal k sobě Abrama, syna svého, a Lota, syna Háránova, poněvadž ten zemřel, tedy vnuka svého – tady vidíme taky vztah mezi Abramem a Lotem, Lot byl vlastně synovcem Abrahamovým – a vyšli z Ur Kaldejských – ještě Táre, to jest tchán Abramův, ne, otec Abramův, vyšli z Ur Kaldejských, „aby se brali do země Kananejské, a přišli až do Cháran, a bydlili tam“ [*Gen 11,31*].

Aby bylo jasné, že už otec Abramův, které bydlel v Ur, z Ur vytáhl někam jinam – šli do země Kananejské a přišli až do Cháran a bydlili tam. Čili z Ur Kaldejských – to Ur, to bylo veliké město, že – šli do země Kananejské. Tedy vycházení odněkud a cesta někam, to nebylo pro Izraelce nic tak mimořádného, samo o sobě. Navíc víme, že Izraelci byli především nomádi, čili cestovali furt. Jak dobytek spásl traviny, tak museli hnát kus dál. To je důležité vědět, abychom pochopili to podstatné, ne to, co je na první pohled vidět, ale to podstatné v tom následujícím.

V té kapitole dvanácté se říká: „Nebo byl řekl Hospodin k Abramovi: Vyjdi ze země své a z příbuznosti své, i z domu otce svého do země, kterouž ukáži tobě. A učiním tě v národ veliký, a požehnám tobě, a zvelebím jméno tvé, a budeš požehnání. Požehnám také dobrořečícím tobě, a zlořečícím tobě zlořečiti budu; a požehnány budou v tobě všechny čeledi země. I vyšel Abram, tak jakž mu byl mluvil Hospodin, a šel s ním Lot. I vzal Abram Sárail manželku svou, a Lota syna bratra svého, a všecko zboží své, kteréhož nabyli, i duše, kterýchž dosáhli v Cháran. A vyšedše, brali se do země Kananejské, až i přišli do ní.“ [*Gen 12,1–5*]

Tedy ta situace je taková, že předtím se říká, že vyšli z Ur Kaldejských, aby se brali do země Kananejské. Co to je – „aby se brali do země Kananejské“? Tedy: tady je cesta odněkud někam, a není vyznačená ničím mimořádným, není s tím spjata žádná výzva, žádný slib, žádné

zaslíbení, to je normální přesun odněkud někam. Kdežto tady je zdůrazněno, že to řekl zaprvé Hospodin – předtím se o Hospodinovi nemluví, tady vzal Táre Abrama, Lota, Sáraí, nevěstu svou, a vyšli z Ur Kaldejských, aby se brali do země – s Hospodinem to nemělo co dělat. A teď tady: „Nebo řekl byl Hospodin k Abramovi: Vyjdi ze země své.“

Tak to je první věc, že. Jak to budeme interpretovat, je pro nás tady nedůležité. To jest interpretovat, co to je, že Hospodin promluvil, „byl řekl Hospodin“, co to je. Čili tohle necháváme stranou, to patří řekněme k tomu náboženskému koloritu. Důležité je, že tady je v povědomí Abramově, že tady před ním je výzva. To není jedna z možností, to není jenom, že ho napadlo, že by zas už mohli jít někam jinam. Je to něco závažnějšího, je to něco naléhavějšího. My víme ze své zkušenosti, že nemáme jenom nápady, ale že některé nápady se nám vracejí s takovou jaksi intenzitou, s takovou přesvědčivostí, intenzitou, že se jimi musíme prostě zabývat. To není jenom nahodilý nápad, ale něco, co se nutí člověku. Tedy něco takového tam je, to je jedna věc.

Druhá věc je, že člověk má něco opouštět. A zase to není tak, jako tady vyšli z Ur Kaldejských, aby se brali do země Kananejské. Má opouštět něco, co mu je blízké. Tahleto charakteristika je strašně důležité. Když odchází nebo má odcházet Abram nejenom ze své země, to jest – tady je „vyšli z Ur Kaldejských“, kdežto tady je „ze země své“. Vyjít ze země své znamená prožívat tu – to rozloučení, tu rozluku, to rozštěpení. Tam člověk nechává v té své zemi, protože to byla jeho země, tak tam nechává kus sebe. Z domu otce svého. Svou historii tam nechává. Z příbuznosti – nechává tam své příbuzné, ať už zemřelé nebo ještě živé. V podstatě je to jakási emigrace: opuštění svých lidí, své země, dokonce svého domu a odchod někam. A to neví, kam – protože tady je „vyjdi ze země své do země, kterouž ukáži tobě“. Čili zatímco tam bylo „z Ur Kaldejských do země kananejské“, zatímco tady je „do země, kterouž ukáži tobě“. Čili správně pak interpretuje o mnoho později apoštol Pavel, že „věrou vyšel, nevěda kam“. A toto vyjítí je spjato se slibem, se zaslíbením. Tedy není to útěk, není to řešení nějaké své nesnadné situace. Není to způsob, jak se zbavit nesnáží. Abram tam žádné nesnáze neměl. Tady čteme, že vzal Abram manželku a Lota, syna bratra svého, a všechno zboží, kteréhož nabyli, i duše, kterýchž dosáhli v Cháran. Čili to byl majetek, pak víme, že to pak později dělili mezi Abrama a Lota, co se vezme jeden a co si vezme druhý. Čili to bylo bohatství, velká stáda. Tedy to nebylo řešení potíží, to nebyla emigrace z důvodu nezaměstnanosti nebo z důvodu politického útlaku nebo něco takového, to tam není. Abramovi se tam vedlo dobře. Pak uvidíme ještě v těch dalších – nebo když bychom to tady četli, to tady nebudeme všechno číst – když si to přečtete, uvidíte, jak tam je ten Abram váženou osobou, má své postavení. Tedy: emigrace, která jako by neměla důvod. Tam je všechno v pořádku, všechno se mu daří, má velká stáda, velký majetek. A teď má odejít, nota bene neví, kam. Prostě jenom odtamtud odejít. Tento třetí moment je taky velice důležitý.

Musíme si uvědomit, že všechna ta líčení už mytická představují jakousi stafáž, jakési vyličení okolností, takovou divadelní výpravu. Je to jakýsi takový oslovující scénář vypracovaný, v kterém jde o něco jiného. To už jsme si říkali při tom líčení, co to je mýtus, že tam ty předmětné záležitosti nebyly tím nejdůležitějším. Takže když nám etnografové a religionisti, když nám líčí, čemu věří nějaké ty primitivní kmeny, tak jsou úplně vedle, protože si všímají jenom toho vnějšího, a to právě je nedůležité.

Tak tady se taky musíme zaměřit ne jenom na to, co se tam vykládá – a u toho jsem zatím zůstával –, nýbrž na to, co se tam vlastně postihuje. Člověk je tu vyzván, aby opustil něco, s čím

strostl, a to znamená, aby opustil něco ze sebe. Ta vlastní země, příbuzní, dům, v němž bydlel už otec, to všechno je kus Abrahama samotného – tedy Abrama tehdy. Tohle je na tom důležité: že člověk má něco ze sebe odmrštit, nechat za sebou. A líčí se to takhle. Ale my už víme z toho, co jsme říkali o reflexi, že tam je jakási struktura, která se tomu podobá, my to tady rozpoznáváme. Člověk má sám sebe opouštět v něčem, sám sebe, něco svého nechávat za sebou, otočit se k tomu zády, a jít někam – a neví, kam. No, ono to vypadá tady, že to „někam, do země, kterou ukáži tobě“, že to je prostorové, že to je prostě zeměpisně, geograficky, ale ve skutečnosti to je budoucnost. On nemá odejít do nějaké země, o níž ví, že tam je, jako třeba se to stalo právě, když šel s Tárem, svým otcem, do země kananejské z Ur Kaldejských. Tam je to takhle řečeno, že šli z jednoho místa na druhé. Tady je to jinak. Tedy ten Abram má odejít, a neví, kam. To znamená: má opustit něco ze sebe, něco ze své minulosti, a má se obrátit k budoucnosti, o které ještě neví, co mu přinese. A protože má jít do této budoucnosti, o které neví, co mu přinese, je mu zvěstováno zaslíbení. Aby něco věděl. On neví, která země to bude, co mu to přinese, ale je mu zaslíbeno, že „učiním tě v národ veliký a zvelebím jméno tvé a budeš požehnáním“. Čili: požehnám tobě a ty budeš také požehnáním.

Tam kromě toho, že tě „učiním v národ veliký“, což je sice pěkná věc, ale toho už se Abram nedočká, se mluví stále o takových poněkud pofiderních věcech. „Zvelebím jméno tvé“ – to je jaksi taková pozoruhodnost. My ovšem víme, že to je cosi hluboce lidského, a pamatujete loni, když jsme začínali s tou kosmologií, tak jak jsme začali s Gilgamešem, a tam jak jsme viděli, že ten Gilgameš chtěl si učinit jméno po vši zemi. Tak tady je nikoli Abraham sám, že si chce učinit jméno, nýbrž je vyzván, aby něco udělal, a je mu zaslíbeno, když to udělá, že jeho jméno bude zvelebeno. Co to je, je vedlejší; důležité je, že to je pofiderní věc – že takový přízemní realista by to považoval za takovou vymyšlenost: „co si za to koupím?“, že „Požehnám ti“ – co to je, to požehnání? Pak uvidíme, že se to hodně líčí třeba jako zdravá, veliká a stále rostoucí stáda, to je to požehnání. Jenomže zase: nenechme se zmýlit, to je ta, jak bychom řekli, obrazná řeč mýtu, tady v tom případě už jenom po vnější stránce mýtu – k tomu se dostaneme. Po vnější stránce je to jakoby řeč mýtu – to jsou povídačky jako o bozích, tak je tady o Abramovi. A ta obraznost kreslí ta bohatá stáda a tak dál, ale to požehnání, to je za tím, to není v těch stádech.

To zase jenom připomínku: jistě víte, aspoň někteří, kdo jste četli před časem, před lety vyšlého Kierkegaard, *Svědčův deník*, že, tak tam to bylo znovu připomenuto v předmluvě. Otec Kierkegaardův – Kierkegaard jako poslední dítě se mu narodil asi v triapadesáti letech –, tak ten, když byl dvanáctiletým pasáčkem, tak slavnostně, z nějakého ne blíže pochopitelného důvodu, slavnostně, když pásl, tak slavnostně proklel Boha. Dítě má prostě blbý nápad... Jenomže se stalo, že se mu to tak vtisklo do vědomí, že celý zbytek života se považoval v důsledku toho za zlořečeného. A žil v takové naprosté beznaději, takřka v jistotě, že je zatracen. Zřejmě mu to strašilo v hlavě nejdřív méně nápadně, ale čím dál se to vtiskovalo víc, a zejména ho to úplně ničilo, když – já teď nevím, kolik měl dětí, myslím, že sedm; to je jedno, kolik, ale hodně – a všechny ty děti v poměrně raném věku uhynuly. A tak právě jaksi v takovém záchvatu hluboké deprese a beznaděje se jednou svěřil svému nejmladšímu synu, Kierkegaardovi, a toho to zase poznamenalo na celý život; on sám o tom píše, že to bylo jako zemětřesení v jeho duši, v jeho myslí.

Proč to říkám: ten jeho otec začal jako chudý pasáček, pak šel někam učení, taky kalkuloval na burze, hrál, já nevím, co všechno... Prostě získal dost slušný majetek, takže mohl kolem

roku 1800 nechat všeho obchodování a už žil jenom z důchodu, z renty, z našetřených peněz. Zdařilo se mu, všechno se mu dařilo, přesto on byl přesvědčen, že se mu to daří právě proto, že je prokletý. Že to je takové to vybalancování: Faustovi se slibuje, co všechno dostane, ale musí upsat duši. Tak tady on svou duši ztratil, a teď se mu holt daří. Já to uvádím, že samo bohatství, že se člověku daří, ještě nemusí znamenat pocit požehnanosti. Takže když se mluví o požehnání a pak se někde píše o tom, jak mu rostla ta stáda, tak to je ta metaforická řeč, neberme to moc vážně. To požehnání je víc – a minilo se, od začátku se minilo, že je víc.

No a teď tedy: požehnám také dobrořečícím tobě a zlořečícím tobě zlořečiti budu. Tedy: už ne jenom osobní záležitost. To ostatně už „učiním tě v národ veliký“, to už není osobní záležitost, to je perspektiva na věky, na eón. ... Abraham se stává něčím – jako by na něm se rozhodovalo, kdo jaký je, jak se mu bude dařit. Když bude mít k Abramovi dobrý vztah, tak sám bude tak požehnan. A když bude mít k němu špatný vztah, tak na to doplatí.

„Požehnány budou v tobě všechny čeledi země“ – no to už je sám vrchol, celý svět je tu uveden do souvislosti – a do nejvyšší souvislosti – s osobou Abramovou. Tedy: to není jenom, že se za to nedá nic koupit. To není jenom takové pořidelní, abstraktní „co to je, to požehnání“, „co to je – zvelebím jméno tvé“ a tak dál. Tady je to míněno přímo kosmicky, tady Abram se stává postavou, na níž se lámou věky.

Tak tady vidíme tu mimořádnou stránku nebo ty mimořádné stránky situace, kde člověk je postaven před jistou výzvu, na níž odpovídá; pokud odpovídá přiměřeně, pokud ji zaslechne, pokud jí rozumí a pokud odpovídá ve smyslu té výzvy, odpovídá vírou. To jest: s nadějí, se spolehnutím jde někam, neví, kam, opouští sám sebe a jde vstříc neznámé budoucnosti, pro níž však má zaslíbení, obrovské zaslíbení. Neví, co ho čeká, ale bude to obrovská věc.

Tak tohle je tedy taková jaksi – pokus analýzou a jistou takovou – není to jenom čistá analýza, je to takovým určitým hermeneutickým přístupem vyloženo, co je tady obsaženo v té popsané situaci. Stručně, poněvadž musíme jít taky ještě dál. A pak se podíváme na ten druhý případ, který je svým způsobem ještě instruktivnější. Totiž ukazuje, jak se mně zdá – a to je asi smysl toho, proč to tam je, mně se aspoň zdá, že to je ten smysl –, ukazuje proti tomu Abrahamovi, který je tou velkou postavou, na níž se dělí dějiny nebo na níž se orientují všechny čeledě země, skrze níž se dostává celému světu požehnání, tak je tady ještě druhá postava, která není tak ryzí. A právě to nám – to bude proto instruktivnější, že nám je to bližší. Ten Abraham je vylíčen příliš jako archetyp. Mimochodem: ještě snad než utečeme od toho Abrahama, tak bych chtěl upozornit, že tohleto je skutečné líčení archetypu. Tohle pro Izraelce byl jaksi příklad k následování. V tomhleto je *in nuce* obsaženo taky vyjití z Egypta třeba – do země zaslíbené – taky nevěděli, kam. Ale co je důležité proti těm archetypům mytickým, je, že mytický archetyp je jednou daný, a když se s ním člověk ztotožní, tak ho skutečně napodobuje jenom tak, že dělá přesně to, co ten heróje nebo bůh nebo zbožněný prapředeck, co dělal. Čili: že se s ním identifikuje. To je důležitá věc pro svět mýtu, že tam člověk se zachraňuje v té své jaksi ohrožené existenci – ohrožené zejména ze strany budoucnosti, z které může přijít cokoli a která hrozí jako propast za našimi zády – člověk je tváří obrácen k těm archetypům a drží se jich jak klišé, a tím, jak se drží a identifikuje se s nimi, tak tím dosahuje té jistoty existence, toho, že nebude zničen, že nepropadne nicotě, tak nechává budoucnost za svými zády. Tady Abraham je vytrhován z té minulosti, vytrhován sám ze sebe, to jest z toho, co je mu nejbližší, s čím je spjat mnoha pouty. Sám je z toho vytrhován, tedy je obrácen obličejem pryč od toho, co bylo, co jeho otec, co dům, co předkové, co příbuzní. Prostě je vytrhnut ze všech

archetypů a je posílán do neznáma. No ale tím pádem, když se sám stane archetypem, tak je vlastně anti-archetypem, protože napodobovat Abrahama můžete jedině, když jdete jinam, než šel on. To je důležitá záležitost. To je vymyšlená věc. Je to archetyp, ale vymyšlený tak důmyslně, že vlastně funguje obráceně. Neposílá vás k tomu, co je tady dané, co je minulé, co je jednou provždy hotovo a vy se toho držíte, protože to je jediné skutečné, nýbrž to jediné skutečné se ocitá za vašimi zády, vy jste obráceni kupředu, do neznáma, do neznámé budoucnosti, která nevíte, co vám přinese, a teď máte se spolehnout na zaslíbení, to jest: vy máte důvěřovat, že z té budoucnosti přijde něco pozitivního. Nikoliv děsit se budoucnosti jako nějaké propasti nicoty, kde se může stát cokoliv, nýbrž právě tady se těšit z toho, že se může stát cokoliv, právě jakýkoli zázrak, tedy i takový, že třeba celý svět bude požehnán – celému světu bude požehnáno skrze tuto jednu osobu. Napodobovat Abrahama znamená dělat něco jiného, než co dělal Abraham. V tomto smyslu tedy je to archetyp obrácený naruby.

No a teď půjdeme k tomu Lotovi. – Tam je ta situace následující. Já jsem vám už tady minule četl něco z toho, jak ten Abraham handloval s Hospodinem, jestli tam bude padesát spravedlivých nebo jenom pětáctýřicet nebo jenom čtyřicet a tak dál, furt to šlo dolů, a nakonec tedy zůstali při deseti. Tohle vyjednávání tady bylo proto, že Hospodin řekl: „... že rozmnožen jest křik Sodomských a Gomorských, a hřích jejich že obtížen jest náramně: Sestoupím již a pohledím, jestliže podle křiku jejich, kterýž přišel ke mně, činili, dojde na ně setření; a pakli toho není, zvím.“ [Gen 18,20–21] A tohleto vyprávějí Abrahamovi dva andělé, to jest poslové, dva muži, kteří to mají prošetřit, které posílá Hospodin, aby to prošetřili. A s těmi potom tedy rozmlouvá, handluje Abraham jako s vyslanci samotného Hospodina.

A teď – Pak odešli od Abrahama a šli do Sodomy. „Přišli pak dva andělé do Sodomy u večer,“ – andělé: rozumí se poslové, *angellos* je posel, to jest nějakí dva lidé, kteří měli přešetřit situaci a tak dál, přišli do Sodomy – „a Lot seděl v bráně sodomské“ [Gen 19,1]. V bráně sedět, to znamená být důležitý v městě, to neznámá být někde na patníku jako žebrák. Právě v bráně se shromažďovali starší města, nejváženější postavy. „Kterýžto když zřel“ – že jdou – „vstav, šel jim v cestu a sklonil se tváří až k zemi. A řekl: Aj, prosím páni moji, uchylte se nyní do domu služebníka svého, zůstaňte přes noc.“ [Gen 19,2] A tak dále a tak dále. Velmi je nutil, oni nechtěli, chtěli přenocovat na ulici, ale on je velmi nutil, takže vešli do domu, no a teď „muži města toho, muži Sodomští, osuli se vůkol domu toho, od mladého až do starého, všecken lid odevšad. I volali na Lota, a řekli mu: Kde jsou ti muži, kteříž přišli k tobě v noci? Vyved' je k nám, ať je poznáme.“ [Gen 19,4–5] To zas je nám nesrozumitelné – „ať je poznáme“ – to je náznak sexuálního kontaktu. To jest, hovoří se třeba o tom, že nějaký muž poznal ženu svou, vešel k ní a poznal ji. Tadyhle je oznámeno – Prostě pravděpodobně šlo o nějaké takové homosexuální praktiky, možná nezamýšlené nepřátelsky vůči cizincům, jak se to obvykle vykládá. Ale tím spíš to bylo spuštění a hrůza a tak dále a hřích a tak. No a vyšel k nim Lot a vy jednával a potom nakonec – to nebudu líčit, co všecko tam je.

„A když zasvitávalo, nutili andělé Lota, řkouce: Vstaň, vezmi ženu svou a dvě dcery své, kteréž tu jsou, abys nezahynul v pomstě světa – v pomstě města.“ [Gen 19,15] – Já jsem ještě přeskočil jednu věc: „Řekli muži k Lotovi: Máš-li ještě zde koho, buď zetě neb syny své, neb dcery své, i všecko, což máš v městě, vyved' z místa tohoto. Nebo zkažíme místo toto, proto že se velmi rozmohl křik jejich před Hospodinem, a poslal nás Hospodin, abychom zkažili je. Vyšed tedy Lot, mluvil k zetům svým, kteříž již měli pojímati dcery jeho, a řekl: Vstaňte, vyjděte z místa tohoto, nebo zkaží Hospodin místo toto. Ale zdálo se zetům jeho, jako by žertoval. A když

zasvítávalo, nutili andělé Lota, řkouce: Vstaň, vezmi ženu svou a dvě dcery své, kterých tu jsou, abys nezahynul v pomstě světa.“ [Gen 19,12–15]

Tady už mluví jenom ženu a dcery, předtím tady bylo „a máš-li ještě zde koho, buď zetě“ a tak dál... „A když prodléval“ – to jest na rozdíl od Abrahama, který poslechl, tam čteme: „i vyšel Abraham – Abram, tak, jakž mu byl mluvil Hospodin, a šel s ním Lot“, tak tady teď byla druhá situace; i když Lot se toho zúčastnil, toho vyjití Abrahamova, tak najednou mu to tady – prostě ten Abraham mu najednou nebyl tím pravzorem. „A když prodléval, chopili muži ruku jeho, a ruku ženy jeho, a ruku dvou dcer jeho, neb se slitoval nad ním Hospodin; i vyvedli ho,“ – takřka násilím – „a pustili za městem.“ [Gen 19,16] Čili tady vidíte člověka, který sice nejdřív přemlouvá své zetě, ale když ti zetě se tomu chechtají a vůbec ho neberou vážně, tak to nakonec nechá být, nakonec se brání, ani sám nechce odejít a násilím musí být vyveden. Tedy víry opravdu málo takřikajíc. Samozřejmě, že kdyby nebyla vůbec žádná, tak že by býval utekl nebo by se tomu mohl chechtat jako ti synové – ti zetě. A on jenom prodléval, nechtělo se mu. Ale vyvedli ho násilím a pustili za městem. „A stalo se, když vedli je ven, řekl jeden: Zachovejž“ – to je důležitá věc – „zachovejž život svůj, neohlédej se zpět, ani se zastavuj na vsi této rovině; ujdí na horu, abys nezahynul.“ [Gen 19,17] „Zachovejž život svůj, neohlédej se zpět.“ Tedy tady už máte hned po ruce tu perspektivu, kterou můžeme chápat skoro jako ideologii před všemi ideologiemi. Je to jakési nové vidění situace. Zůstat na místě – to osvětluje i ten odchod Abramův –, zůstat na místě znamená ztratit svůj život, ztratit duši, ztratit to vše. Čili vytrhnout kus ze sebe, nechat to za sebou a jít do neznáma, to je ne kvůli slávě jenom, kvůli nějakým dalekosáhlým perspektivám a slibům, zaslíbením, nýbrž to je taky kvůli tomu zachránit svůj život – smysluplný život, rozumí se. „Zachovejž život svůj, neohlédej se zpět, ani se zastavuj na vsi této rovině.“ To je – Představte si, že tohle četly generace, desítky generací Židů, a jejich vidění světa je tím formováno. Nechme to na sebe dopadnout v téhle chvíli s plnou takovou průrazností, s plnou vahou.

A co jim řekl na to Lot? „I řekl Lot k nim: Ne tak, prosím, páni moji. Aj, nyní našel služebník tvůj milost před očima tvýma,“ – našel, protože ho vyvedli – „a veliké jest milosrdenství tvé, které jsi učinil se mnou, když jsi zachoval duši mou.“ [Gen 19,18–19] Dokonce si je toho vědom, že tím, že ho vyvedli, že zachovali jeho duši, to jest smysluplný život – ne život holý, k ničemu, nýbrž smysluplný život. Když jsi zachoval duši mou, učinil jsi se mnou milosrdenství. Ale – hned tam máme „ale“, to tam teď není, to říkám já, ale je to ze souvislostí jasně. Veliké milosrdenství; „jáť pak nebudu moci ujít na tu horu,“ – to je to „ale“. „Nebudu moci ujít na tu horu, aby mne nepostihlo to zlé, a umřel bych.“ [Gen 19,19] Tedy co – oni mu říkají: odejdi z té roviny až na horu. Hora má zase – to je zase další taková metaforická záležitost. To je místo záchrany. Tady nejde, že to je kopec; byl to kopec, ale Izraelci věděli, že v horách je záchrana. A on ovšem: „nebudu moci ujít na tu horu“ – cítí se slabý, cítí, že to nestihne, je to moc daleko. „Jáť nebudu moci ujít na tu horu, aby mne nepostihlo to zlé, a umřel bych.“ V momentě, kdy je zachraňován, kdy děkuje za milosrdenství, že je zachována duše jeho, tak se třese, že stejně bude – že ho stejně stihne smrt, zahyne, umře, protože nestihne dojet na tu horu. Tam úplně cítíme ten nedostatek víry, nedostatek toho spolehnutí do budoucna – on se toho budoucna děsí. V momentě, kdy je zachraňován, tak se děsí, že umře, protože tam nedorazí. Absurdita: to je vidět, jak nevěří dost, že je zachraňován, protože když je zachraňován, tak jistě ne proto, aby zahynul na cestě.

A začne vyjednávat – jako předtím vyjednával Abraham. „Hle, teď jest toto město blízko, do něhož bych utekl,“ – nějaké, ne Sodoma, to uvidíte – „a toť jest malé; prosím, nechť tam ujdu; však pak neveliké jest, a živa bude duše má.“ [Gen 19,20] On nechce na horu, to je to. Ne že se bojí, že tam nedojde – on tam nechce. Hle, toto město je blízko – proč daleko? Co my víme, co tam bude na té hoře? Ještě na nás něco skočí, kdo ví, jaké dravé šelmy tam jsou... Tady je takové malé městečko, tam bych mohl jít. Vyjednává – „a živa bude duše má“. Nemusím až na horu, jenom semhle poodejdu malinko.

„I řekl k němu:“ – jeden z těch průvodců, těch andělů – „Aj, uslyšel jsem žádost tvou i v této věci, abych nepodvrátil města toho, o němž jsi mluvil.“ [Gen 19,21] To jest toho malého někde po okraji. „Pospěšiz, ujdí tam; neboť nebudu moci učiniti ničehož, dokud tam nedojdeš. A z té příčiny nazváno jest jméno města toho Ségor.“ [Gen 19,22] Tedy: Hospodin nebo...

KONEC STRANY B

KONEC KAZETY

KAZETA „VÍRA III (1)“

STRANA A

... Hospodin jako správný Orientálec přistoupí na tu nižší cenu – nebo vyšší cenu nebo jak by se to řeklo. Přistoupí na to handlování a je ochoten ušetřit to malé městečko v blízkosti Sodomy a říká Lotovi, ať tam odejde. Proč? To uvidíme dál, z vývoje.

„Slunce vzházelo nad zemi – nad zemí, když Lot všel do Ségor. A Hospodin dštil na Sodomu a na Gomoru sirou a ohněm od Hospodina s nebe. A podvrátil ta města i všecku tu rovinu, všechny také obyvatele těch měst, i všecko, což roste z země.“ [Gen 19,23–25] A teď je tam vsuvka, jinak o ní nic nevíme: „I ohlédla se žena jeho, jdouc za ním, a obrácena jest v sloup solný.“ [Gen 19,26] Tam bylo: „Zachovejž život svůj, neohlédej se zpět, ani se zastavuj na vši této rovině.“ – „I ohlédla se žena jeho, a obrácena jest v sloup solný.“

„Vstav pak Abraham ráno, pospíšil k místu tomu, kdež byl stál před Hospodinem.“ – Abraham. „A pohleděv k Sodomě a Gomoře, i na všecku zemi té roviny, uzřel, a aj, vystupoval dým ze země té, jako dým z vápenice. Stalo se tedy, když kazil Bůh města té roviny, že se rozpomenul se Bůh na Abrahama, a vytrhl Lota z prostředku podvrácení, když podvracel města, v nichž bydlel Lot. Potom vyšel“ – a teď, to je důležitá – důležité vyústění – „Potom vyšel Lot z Ségor, a bydlil na hoře té,“ – kterou mu ukázali původně – „a obě dvě dcery jeho s ním; nebo bál se bydliti v Ségor.“ [Gen 19,27–30] On si přál, aby mohl být – aby nešel až nahoru, a pak se bál bydliti v Ségor. „I bydlil v jeskyni s oběma dcerami svými.“ [Gen 19,30]

[NEJSPÍŠ KRATŠÍ PAUZA]

Já to teď zestručním, poněvadž už jsem zase přesáhl tu dobu. Jak vidíte, tak tady nikde se nemluví o víře. Pokud jsem toho slova někde užil, tak to bylo proto, že jsem to tam já strčil. Ale ten fenomén tady je naprosto přítomen. Reflexe víry chybí, skutečnost víry se ukazuje velmi plasticky. Abram opouští, co je mu známé, obrací se zády k minulosti, do jisté míry k sobě – víte, že Augustin, jak medituje nad úmrtím své matky, tak říká: když člověku umře někdo

nejbližší, tak kus z něho umírá spolu. Čili když odcházíte odněkud ze svého, tak necháváte tam kus svého života, kus svého srdce.

Ale u toho Lota je to ještě pozoruhodnější. Lot se brání, jeho odchod nejen že není spontánní, jako byla spontánní odpověď Abrahamova. Lotovi se nechce, vymlouvá se. Vymlouvá se, jako kdyby nebyl dost silný, aby došel nahoru, ale vidíme, že na tu horu vlastně jít nechce, že chce jít jinam. Vždyť mu řekli, že než tam dojde, tak že se nemůže nic stát. Lot má odejít rovněž na místo, kde nebyl, na horu, ale je mu aspoň ukázána hora – Abraham vůbec nevěděl, kam –, a stejně je to pro něj příliš daleko. Je tak svázán s minulostí, že aspoň něco z ní chce zachránit. To je to městečko Ségor, to je kus té krajiny, v které je doma. Hory jsou daleko, ale tohle je městečko, které mělo být taky původně spáleno, zničeno. On vlastně to městečko zachrání tím, že si vyprosí, aby tam mohl zůstat. Ale je to vlastně proto, že je svázán s tou svou vlastní minulostí. Aspoň kus té minulosti chce zachovat. Obává se, že hora pro něho není záchranou – na základě textu to vypadá, jako že se obává, že by nedošel, ale dostává se mu ujištění, že nemůže být Sodoma zničena, dokud tam nedojde. Jistě by to platilo také o šplhání na horu – dokud nedošplhá, musí katastrofa počkat –, ale tady nejde evidentně o zvážení technických možností nebo fyzických možností, ale jde o skutečný strach, děs před neznámým. Teprve když je podvráceno vše a Lot je vytržen z prostředku podvrácení, odejde nakonec i s dcerami na horu – přece jenom odejde na horu, kam měl jít hned. Děs z neznámé budoucnosti je vyléčen – „nebo bál se bydlet v Ségor“ –, vystrídá jej děs z mrtvé budoucnosti. Zachráněné městečko uprostřed zkázy je ještě něco horšího, než kdyby bylo zkaženo. Bojí se tam, všechno na něj padá. Kus té minulosti najednou tady v přítomnosti, to je děs. Najednou se ukazuje, v té nové perspektivě se ukazuje ta minulost jako cosi děsivého. To není záchrana, to městečko, minulost není – Zachránit kus minulosti nepomáhá. Naopak, je třeba se obrátit k minulosti docela zády, a protože to tak neučinil, děsí se z té minulosti, kterou se mu podařilo zachránit.

No – nakonec zbývá jen ocitovat *Izaiáše* 43 – je to kolik? 43,18–19. To je na doklad toho, že ta vlastní tradice tohohle – totiž to, co čteme tu *Genezi*, ta je starší než proroci – tedy starší: pozdější než proroci, čili mladší než proroci. Takže ten pohled, ta perspektiva musela být vypracována dříve. A tady právě vidíme – jak jsem to říkal – 43,18. Já přečtu i něco kousek před tím: „Takto praví Hospodin vykupitel váš, Svätý Izraelský: Pro vás posli do Babylona, a sházím závory vsecky, i Kaldejské s lodimi veselými jejich. Nebo já jsem Hospodin svätý váš, stvořitel Izraele, král váš.“ [Iz 43,14–15] Tedy – vykupitel, Hospodin vykupitel – takto praví Hospodin, který způsobuje na moři cestu. Moře, *šeól*, to je hrůza, to je zlo. Hospodin je ten, který „na moři způsobuje cestu a na prudkých vodách stezku“ [Iz 43,16]. Dovedete si představit tu absurditu: na moři cestu – tam přece přejede tolik lodí a nezůstane po nich stopa. Hospodin tam vytvoří cestu. A na prudkých vodách – stezku. To je záměrně voleno tímto způsobem. „Kterýž vyvodí vozy a koně, vojsko i sílu, činí i to, že v náhle padají, až i povstati nemohou,“ – ta moc, která vyvyšuje ty slabé a kácí ty mocné – „hasnou, jako knot hasne.“ [Iz 43,17] Já jsem ten, který toto dělá, a říkám: „Nezpomínejte na první věci, a na starodávni se neohlédejte. Aj, já učiním věc novou, tudíž se zjeví. Zdaliž o tom nezvíte? Nadto způsobím na poušti cestu a na pustinách řeky. I slaviti mne bude zvěř polní, drakové i ty sovy, že jsem vyvedl na poušti vody a řeky na pustinách, abych dal nápoj lidu svému, vyvolenému svému.“ [Iz 43,18–20] Tady vidíte zase ten obraz, že kvůli lidu je schopen Hospodin dát na poušti vodu, takže slaviti bude zvěř polní, která se přiživí. To je podobné, jako ty národové a ty kmeny všelijaké se přiživí na tom, že požehnání přichází skrze Abrahama. Ten obraz je tady stejný, ale co je důležité: „Nezpomínejte na první

věci a na starodávné“ – tady je „starodávní“ – „na starodávné“ – to jest na to, co bylo – „se neohlédejte. Aj, já učiním věc novou, tudíž se zjeví“. Zjeví, to znamená: vyjeví se teprve. Není tady. Jestli má smysl to vyjevování, tak je to ten, že to tady – to, co tu nebylo, tu najednou je, se ukáže. To je to. Učiním věc novou, a ta se vyjeví. Staré věci už jsou dávno vyjevené, a ty jsou k ničemu, na ty se neohlížejte. Dávejte bacha na to, co je nového, co se vyjevuje jako nové.

Tak tohle je pokus – to byl pokus vyložit dvě nebo tři místa jako jakýsi nepředmětný popis fenoménu víra. Předmětně se mluví o vyjití z jednoho místa na druhé nebo někam do neznáma, předmětně se mluví o tom, že nechtěl na horu, nýbrž do městečka, a tak dále, ale za tím je cosi podstatnějšího, čemu musíme rozumět. Já jsem se pokusil, bohužel asi dost neuměle, to zpřítomnit. Ale doporučuju vřele, přečtěte si to znovu a čtěte to v této perspektivě. Přestávka deset minut. –

***

[Mluví někdo z účastníků] ... Jestliže on opustil město a ochranu toho boha, poněvadž každé město chránil nějaký bůh, riskoval možná víc, než by se mohlo zdát.

LvH: No, já když jsem říkal, že to nebylo nic tak mimořádného, tak jsem myslel, že to zažil už ve svých mladších letech... Kromě toho on měl stáda, to jest patřil k nomádům. Jeho postavení mu umožnilo, aby pásal v blízkosti města. Nepochybně se v Cháran domohl majetku, poněvadž se tam o tom mluví. Pro městské obyvatelstvo to nebylo běžné, ale pro nomády to bylo běžné, to měnění místa. ... Úprk z venkova v 50. a 60. letech... Zjevně ta nejdůležitější stránka toho vyjití je v něčem jiném, než že opustí to místo, tu kulturu... Zdá se aspoň, že Abram toho boha města neuznával, protože když byl vyzván, aby odešel, tak slyšel a odešel. ...

Doufám, že starozákoníci neinterpretují *Genezi* jako zdůvodnění nomádského života Izraele. Pravděpodobně to byla záležitost starší. ... Ještě k tomu patří taky to, že celá ta izraelská anabáze, jak je líčena vyjitím z Egypta, pod vedením Mojžíše, cestou přes poušť... tak tam jsou některé doklady, které nejsou příliš nápadné, ale když se na ně člověk zaměří, tak uvidí, jak se Izraelci té země zmocnili. Vypadalo to dost různě... Jednotlivá města si potrpěla stále víc na luxus, vítězila tam změkčilost, a přitom se ta města dostávala do sporu, takže se tam vypovídaly války... A aby ti změkčilí měšťáci nemuseli sami do války, tak si najímali ty nomády, kteří tam mezi městy pásali, a ti se nechávali najímat různými městy, a tak bojovali vlastně sami se sebou. Až přišel do toho Jozue, pravděpodobně první historická postava, a řekl jim: vy jste volové, vy se tady navzájem zabíjíte; když už vás vyzbrojí, tak není lepší se spojit a potom likvidovat je? Takhle spojil ty kmeny a pak vyvražďovali ta města.

Jsou tam doklady, jak se to dělalo, takovým vychytralým způsobem. ... To město jim vyslalo předem mírové poselství, že přijmou všechny jejich podmínky včetně toho, že přijmou jejich boha. A Izraelci říkali: to není tak jednoduché, tak se všichni musejí nechat obřezat. Když se všichni nechali obřezat, tak je přepadli a zlikvidovali. To se líčí, prosím, tam v tom.

Tady je vidět, že Izraelci nebyli měšťáci, že si zachovali ten měšťácký (?) život... Ta historická doba začíná až později, tím vyjitím z Egypta... Tam pravděpodobně k žádnému vyjití z Egypta nedošlo, a když ano, tak to byla nějaká malá skupinka. Teprve dodatečně to bylo použito a redakčně zpracováno, protože se to hodilo, ale fakticky ty začátky Izraele byly dost tvrdé. Proto asi se to muselo zastrčit těmi historkami jinými. Proto taky víme, jak jsou

Američani dodneška zatížení, jak na nich leží ta minulost Ameriky, ta likvidace indiánů – tohle nepochybně muselo ležet na tom Izraeli taky.

...

[KOLEM 26:00] [LvH] My se k tomu dostaneme, nicméně můžeme tomu věnovat chvíli. Mně se zdá, že existuje jakási strukturální analogie mezi tím aktem reflexe a mezi tím aktem vycházení do neznáma. A protože duševní stavy nebo jak by se to řeklo, prostě hnutí myslí, vůbec život, archaičtí lidé nebyli schopni vyjadřovat jinak než bajkami nebo prostě vyprávěním o tom, co se děje – reflexe nebyla možná přímo, jenom nepřímou se ta věc zpřítomňovala tím, že se o tom vykládaly nějaké děje – no tak... Pro mě byl totiž problém, jestli je možné předpokládat nějakou proto-reflexi nebo pra-reflexi, prvo-reflexi ještě dřív, než došlo k tomu pronikavému vynálezu pojmového myšlení ve starém Řecku. Tam to je klasická reflexe, že. Ale přece jenom je jasné, že už předtím něco jako reflexe muselo existovat, protože třeba ti Izraelci – a nejenom oni ovšem, to jsme viděli v tom Gilgamešovi a je to v těch starých tradicích zarathustrovských a leckde jinde – jisté rysy takového odstupu a přístupu a zejména takový ten vhléd do věcí nacházíme dřív.

...

Vhléd sám je něco jiného než reflexe, ale je možný vhléd, ... prostě je vhléd, který neexistuje bez reflexe. Mythos je, jak Patočka kdesi zmiňuje, je nekonečně hluboký významy nebo nějak takhle [„mýtus je smyslem nevyčerpateľný“]... Prostě existuje jakási pravda mýtu. Mýtus skutečně něco podstatného říká, a když tomu nerozumíme, tak nevíme, co to je. Ale je to něco jiného než to předmětné vědění o něčem, jak to známe z Řecka. Ale jestliže já jsem se ho dovolal, tak proto, že tam je takový vhléd, že si neumíme dost dobře představit, že by to bylo možné bez reflexe. ... a je otázka, co tam tedy bylo. Já mám takový dojem, že když tam je to líčení té výzvy, aby Abraham tam nechal tu minulost, ten dům, příbuzenstvo a celou zemi za svými zády, neobracel se a šel kupředu do budoucnosti, která je nezřetelná, nejasná, jenom má nad sebou zaslíbení, tak že tenhle metaforický archetyp je jakýmsi vylíčením reflexe. ... To, že se to píše, to je reflexe, to je reflexe těch redaktorů, kteří to zaznamenávali. Něco takového tam muselo být. Jistě jiná než ta řecká. A mně se zdá, že je dobré si uvědomit, že vlastně by to líčení dějů mohlo také spolunést jakýsi význam, který se netýká žádných dějů, ale který se týká vnitřního života člověka. Že na vnějších dějích se ukazuje vnitřní život člověka.

...

Mně teď jde o to – rozumíte, to je ještě něco víc – já v tom nevidím jenom produkt, z kterého chci dodatečně rekonstruovat tu reflexi, nýbrž mně se zdá, že to líčení o Abrahamovi je pokus o vylíčení reflexe. Mně se zdá, že to je jakási zvláštní konstrukce nepojmovými prostředky, která chce zachytit to, čemu potom my dnes říkáme reflexe. Čili nejenom že tam ti lidi refletovali, ale refletovali o reflexi. To je podstata reflexe. My říkáme reflexe tomu, když nejenom víme, ale víme, že víme. Ta protoreflexe musela být schopná podrobit protoreflexi samu protoreflexi, sebe... Mně nejde jenom o to rekonstruovat tu protoreflexi za tím, co se tam říká, nýbrž vidět za tím, co se tam říká, pokus o reflexi té protoreflexe. ... Proto je to daleko důležitější. Kdybych chtěl rekonstruovat reflexe, tak si můžu najít řadu jiných míst. Ale tohle místo je zvláštní tím, že činí zvláštním tématem tu reflexi samu. Zachycuje to, co se odehrálo – nebo co se může odehrávat, poněvadž Abrahám je s největší pravděpodobností jenom vybájená postava. Možná

za tím nějaké byly, ale když už, tak je to takzvaná sběrná postava, že shromažďuje charakteristiky několika lidí. ... Když připustíme, že to je vybájená postava, tak si uvolníme cestu k otázce, proč byla vybájena právě takhle. Proč ty děje jsou vybájeny přesně tímto způsobem, proč ne jiným, proč se to tak liší... Začneme se ptát, jaký to byl nástroj a k čemu ho bylo používáno. Mně se na tom zdá nejpoutavější, ... na to musí hebraista teď ukázat, jestli se to dá držet nebo nedá držet... Filosof kecá do všeho ... ale zase to může být inspirativní pro někoho jiného, to je, proč jsem se tím zabýval.

[?] Takže prakticky vy jste tady ztotožnil víru a reflexi... Že se tady nepředmětným způsobem hovoří o víře.

[LvH] To, že se vydá, je víra. To, že se o tom hovoří, je reflexe. ... Teď ale říkám víc: že to je vlastně jakási proto-reflexe o víře. A že to je proto-reflexe, chci dokladovat tím, že ta proto-reflexe reflektuje sebe samu.

...

Nic nenaznačuje, že u Abrahama byla nějaká reflexe. ... Ten fenomén nacházíme už tady. Pro ten historický kontext, pochopení té linie, je to strašně důležité. ... A to tam není dost, v těch synoptických, je to tam zase situačně. A teď, kde to je nejdál, nejstarší. A došli jsme k tomuhle – fenomén víry. A teď ale jsme přišli na to místo, kde vlastně – ačkoli se tam o víře nemluví... Čili oni vlastně mysleli, že mluví o víře. To slovo tam není. Ale ten fenomén je tam zpřítomněný. Když někdo napsal tu zprávu, kterou tam teď čteme, a jestliže je pravda, že ten fenomén víry je tam zpřítomněný, tak proč ho máme považovat za vola, že to napsal a nevěděl o tom? Co když to je skutečný pokus ukázat, co to je víra? Jenomže to dělá jinými prostředky, než my jsme zvyklí, takže my řekneme, že tam ten fenomén sice je, ale ta reflexe našeho typu tam není.

[?] A ta proto-reflexe je koho? Těch, kteří to psali?

[LvH] No jistě, koho jiného. ... Abraham věřil, když udělal tohleto. Oni vkládají téma své interpretace do té pseudo-historické situace, kterou tam líčí.

[?] To znamená, že se dá říct, že se zde nepředmětně vypovídá o víře?

[LvH] Ano, jistě.

[Aleš Havlíček] ... Ale přece ty staré věci se můžou vyjevit znovu.

[LvH] Nemůžete se odvrátit od ničeho, co jste nikdy neměl. Odvrátit se od minulosti se můžete, jen když o ní víte. ... Tady evidentně nejde o minulost samu, ale o to zaměření se na minulost. Jde o to nefixovat se na tu minulost, neidentifikovat se s tím, co už tu je. Po mém soudu důsledkem toho archaického života bylo velké ztížení nebo znemožnění vzniku osobitosti. Tam, kde všichni se zaměřovali na identifikaci s archetypy, tak jejich cílem bylo se nelišit od těch archetypů. A teď tady byla otevřena cesta k tomu, čeho my si vážíme... žijeme ve světě, kde se prosadila tahle orientace do budoucnosti, která otevírá možnost personifikace – nebo jak bychom to naznali... personalizace. Cesta k personalizaci byla otevřena, když tahle izraelská tradice uvolnila cestu, uvolnila perspektivu do ještě nenaplněné budoucnosti, od níž se očekávaly velké věci. Teprve v takové životní attitudes se otevírá cesta personalizace.

[44:50 – zřejmě přestávka]

[...] Vyslovil problém, co s tradicí...

[LvH] Jo, šlo o to?

[Aleš Havlíček] ... Každá věc má svou budoucnost. Já se mám odvrátit k něčemu jako určité věci?

[LvH] My to nesmíme převést...

[Aleš Havlíček] ... Otočit se zády? To přece nejde, otočit se k minulosti zády?

[LvH] Podívejte, stejně jako ten Uexküll ukazoval, že nikdy nepochopíme chování zvířete, když budeme sledovat jeho pohyby, ale že mu budeme rozumět, když mu budeme rozumět jako tvorů, který má své osvětí. My musíme to jeho okolí vidět jeho očima a ne svými očima. A něco podobného je to i tady v tomhle případě. My si musíme uvědomit – nebo pokusit se uvědomit – jak se asi archaický člověk díval na minulost a budoucnost. To není otázka pro nás...

KONEC STRANY A

STRANA B

... archaický člověk má ten svůj svět, svoje osvětí, svůj osvojený svět, má strukturovaný. No a na to jsou doklady literární, jak je. Prostě když říká, co je před ním, tak je to vždycky minulost. A budoucnost je ta propast za jeho zády. Utíká před ní, děsí se jí, jako kdyby to byla ta žraločí tlama, ... utíká k těm archetypům a s nimi se identifikuje. ... Tohle je jejich prožitek, já neříkám, jak to vidíme my. Takhle to vidí archaický člověk. A tady je úplně přestrukturovaná situace, kdy se člověk má zády otočit k té minulosti a čelit – dokonce s nadějí čelit – té budoucnosti. To neznámá, že na ni kašlu. Archaický člověk se tady ... on se jí bál. Co to tedy asi může znamenat, otočit se zády k minulosti? No nenechat se jí dirigovat, nenechat se jí ovládat, nepřipodobňovat se jí. Eventuelně něco z té minulosti si můžeme vzít s sebou, ale my jsme na cestě... a my to klidně hodíme přes palubu. Tady nejde o to, co jsme se učili, že je třeba porozumět minulosti, navazovat... Tady je to praminulost, je to furt... a jediné proto, že je to tady furt, je to tak skutečné. A jediné proto se toho můžeme přidržet, když nechceme spadnout do té propasti nicoty.

Tady jde o ten převratný obrát o 180 stupňů, kde se člověk celkově cítí tak, že je ... čelem obrácený k budoucnosti. To, co přichází, je budoucnost, nikoli minulost. My si to dnes neuvědomujeme, protože pro Evropana je to úplně samozřejmé, že co je před námi, to je budoucnost... Takže je potřeba rozumět tomu – tady jde o jistou strukturovanost, zaměřenost lidského života. Proti mýtu, který vševládnul, byl přibližně ve stejné době podniknut atak, útok na dvojí frontě. ... Nikde na světě nebyl mýtus ve skutečnosti doopravdy překonán. Upadal nebo se zase ohřival... ale nebyl překonán tím, že byl podroben zničující palbě. Jenom na dvou místech, v Řecku a v Izraeli. Pokaždé to dělali jinak, jinými prostředky a s jiným efektem. A tyhle dvě tradice se setkaly a vytvořily tradici novou, nejdřív synkretickou... a teď vzniká nebo může vzniknout nová tradice, která je syntézou těch dvou různých pokusů o překonání mýtu. Z toho mýtu už nezbylo prakticky nic. Ale ty dvě ataky, ty dvě fronty... znamenají, že něco z toho mýtu přežívá.

Když se chcete s někým střetnout, tak se musíte dostat na stejnou rovinu. Není možné, aby ponorka bojovala přímo s eroplánem. Když se někdo celý život zabývá jen kritikou něčeho... je tak fixovaný na to, s čím bojuje, tak přijímá tu arénu... a ta aréna je společná. Něco z toho mýtu zůstalo v jedné i druhé. V řecké tradici zůstala ta orientace na pramínulost, z archetypů se stala *archai*... jenom byly odbourány historiky o bozích. To je cosi, nad čím filosofové vyjadřovali svou ošklivost, odpor... ale v podstatě tu orientovanost na archetypy zachovali, jenom provedli takovou abstrakci a racionalizaci. ... Místo toho se tady vymyslely takové ideje nejvyššího dobra anebo moudrosti a já nevím, co, a teď se s tím takhle pracuje. To proniklo i do Bible, ta *sofia* z řecké tradice tam pronikla a mluví se o sofii, jako kdyby to byla osoba zastupující Boha. Kuriózní věc: ... místo bohů tam je moudrost, jenomže z té moudrosti se zase udělá jakási božská bytost. To znamená: ta orientace na to, co je trvalé, neměnné, ta zůstává v té tradici zachována. A dodnes to funguje: vědecké je jenom to, co kterýkoli laboratoř, když provede stejný experiment, má stejně. Tahleta zásada je přežitek mýtu. Ono to má rozum, to není, že to je blbost. Ale za skutečné a jedině poznání hodné je považováno to, co se nemění. To znamená, že kdyby se náhodou stalo, kdyby se náhodou ukázalo, že život nevzniká zákonitě z hmoty, nýbrž že v celé Galaxii je jediná tahle zeměkoule, kde vznikl život, tak věda je jednak neschopna se s tím vypořádat a jednak bude ten život považovat jen za něco zdánlivého, efemérního... Cokoli je jedinečného, to pro vědu ztrácí jakýkoli smysl, o to se věda nebude starat. Takže celou sféru skutečností hází přes palubu, nezajímá se o ni.

No, tak to je jedna tradice. A jak to vypadalo v tom starém Izraeli? Tam ty historiky o bozích, předcích, praotcích, ty zůstaly zachovány, a ty mají přesně stejnou podobu jako všechny mýty ostatní. Čili tam k žádné racionalizaci řeckého typu nedošlo. A přesto tam ten mýtus je nabourán daleko vážněji... protože mýtus je orientace na minulost, a ta je likvidována... A že se to dělá prostředky, které připomínají prostředky mýtů, to nikoho nevzrušovalo, to nikomu nepřipadalo, že by to nemělo být. A teď se tyhle dvě tradice setkaly. ... Theologové se pokoušeli racionalizovat tou řeckou metodou, takže z Boha udělali nejvyšší jsoucno a zbožstili různé takové abstraktní pojmy do jakýchsi postav – to přetrvávalo ještě v renesanci a později, když vidíte ty sochy, které vyjadřují nějaké vlastnosti: spravedlnost, zavázaná oči a vážky v ruce... To je vnější stránka mytické tradice, tohle všechno.

Takže v té reflexi zvítězila metafyzika... Ta protoreflexe byla vyhubena, asi jako byli vyhubeni klokani v Austrálii zavezením psa dinga... Ta metafyzika se přelila a likvidovala tu starou izraelskou protoreflexi. Jenomže ta protoreflexe není vše, ta byla protoreflexí víry, a tu víru se nepodařilo vyhubit... prosadila se, že roztránila zevnitř tu metafyziku... Filosofie se naproti tomu ostře obrací proti mýtu a nepozorovaně nechává jeho podstatu. A teď se to setkává spolu: ta ohromná, ohromující moc té pojmové reflexe zvítězí. Ale někde tam vespodu zůstanou ty podzemní pramínky... až dojde k tomu uvědomění natolik, že si lidi najednou kladou otázku, jak vlastně tahle orientace do budoucnosti má být reflektována... Ta klasická idealistická filosofie od Kanta počínaje je nemyslitelná bez tohoto pozadí. Ta ustavičná reflexe nad tím, co to je subjekt, je reflexí nad tou orientací do budoucnosti... Nicméně to je to, co rozbilo tu metafyziku – otázka po subjektu například. Těch otázek bylo víc, například otázka po čase. ... Otázka po subjektu je předstupeň toho, co to je ta personalizace. Co to je, že já jsem já a že je nepřiměřené, abych se objektivoval mezi ostatní. Jak to, že já jsem něco zcela

výjimečného, vyňatého z toho kontextu... že s těmi druhými mám potíže, když jim chci porozumět.

Pro Descarta tohle ještě problém nebyl; pro něj myšlení – to je věc. Jsou tady dvě substance, věc rozprostraněná a věc myslící. Že já myslím, to ho tak nezajímalo. I když vystavěl ten argument „myslím, tedy jsem“. Ale v té jeho metafyzice to nevedlo k žádnému výsledku. Teprve v tom dalším vývoji se to roubuje na některé ty přístupy.

[Aleš Havlíček] ... Patočka říká, že Evropa stojí na jednom sloupu, na tom řeckém, a to křesťanské je přetransformováno přes to řecké...

[LvH] ... Já nevím, jestli Patočka někde říká, že stojí na jednom... Tam vykládá o Sókratovi tak, že řada lidí to chápalo, jako že mluví o Kristu. Jeho koncepce, která je za tím, která je nevyslovená, ... celá ta myšlenka člověka nanejvýš dobrého, který si neudělá nic špatného a sám sebe nezachrání, ale kvůli těm druhým přijme smrt... Už kdysi dávno říkali, že Platóna stačí jen pokřtít, že to je vlastně prorok, jeden z posledních velkých proroků. Tam byl důraz na to, že Platón je prorok, tady je důraz na to, že křesťanství je vlastně jen transformací toho Řecka.

Já to nedržím, protože se mi to zdá nepřipadné... Jen z toho Řecka by Evropa nevznikla. Tam jsou prvky, bez kterých... je to nemyslitelné. Jsou určité věci, jejichž kořeny se dají najít jedině ve starém Izraeli.

[?] ... že ty kořeny jsou tři... francouzská revoluce...

[LvH] Na některých místech Patočka říká osvícenství, na některých jiných říká moderní technověda... Já se musím podívat, jestli je to tak výslovně. Určitě jsou jiná místa, kde těch kořenů uvádí víc.

[?] ...

[LvH] To jsem tady teď před chvílí říkal, to jsou ty historiky. Já nevím, jestli se dá říct, že tam zůstalo něco v podstatě. Mně se zdá, že ne. Řada odborníků by protestovala proti tomu ten mýtus interpretovat tak, jak já ho interpretuju. Já jsem si vybral jenom určitou interpretaci, která mi vyhovuje, to jest Eliadovu. ... Já chápu, že třeba Kerényi [RUCH Z TELEFONU KOLEM 28:15] ho tvrdě kritizuje. Jestli si pamatujete, když tady byl Vernant, tak při zmínce o Eliadovi takřka posupně zasykl nebo co to udělal, vydal takový pohrdlivý pazvuk, ovšem v té věci, v souvislosti s kterou jsem na něj vzpomněl, říkal Vernant totéž. A Eliade to po mém soudu vyjádřil svrchovaně, že to je opravdu takový vhled do podstaty věcí... Jednak je to pro mě ohromně přesvědčivé – z něho já jsem teprve pochopil, co to je mýtus. Jinak ti ostatní, co vám předvádějí, to jsou zmatky, tam nepochopíte, o co jde. Tady jsem to, zdá se mi, nahlédl. A za druhé je to pozoruhodně postavené, dokumentované, a mně se to hodí do mé filosofie. Jak já si mám vybírat, leč jestli se mi to hodí do mých krámů, nebo ne?

...

[LvH] Možná, že někdo odhalí, že tam zůstalo víc. Mně se zdá, že tam zůstala jen ta slupka.

[?] Prosím vás, já bych rád vrátil k úvodu naší diskuse, hlavně ke Karlově otázce... Vy jste nám povídal asi před půl rokem o reflexi jako o nejcharakterističtější aktivitě lidského vědomí... Jak je ten rozdíl od toho Abrahama velký?

[LvH] ... My jsme si vědomi, že to dělají ti pisatelé a redaktoři, nicméně oni se nás snaží přesvědčit, že už to je u Abraháma.

Podívejte se, to srovnání není možné do té doby, než přijmeme některé koncepce, které nám umožní najít to *tertium* – rozumí se *tertium comparationis*. ... Musíme najít to třetí, co je jim společné, jinak to nemůžeme srovnávat. Kdyby se to úplně lišilo, tak to srovnávat nemůžeme.

Já tam podezírám nebo tuším, že tam něco jako protoreflexe je. A řekl jsem, proč, a jak je to všelijak komplikované. Když jsem říkal, že k reflexi patří odstup od sebe, tak tady ho máme, vyjádřeno tím povídacím způsobem, že Abraham má opustit sám sebe, to jest vytrhnout z toho, co bylo jeho. To je ten odstup. Za druhé je tady ten přístup k sobě. Co to je ten přístup k sobě? No, otec národů, člověk, na němž stojí celá země, všichni lidé, skrze něhož se dostává pozhnání celému světu. To je ten nový Abraham na rozdíl od toho starého, od něhož se odvrací. Ten přístup je tady prostředkován tím zaslíbením. A pak je tady ten moment *ektasis*: když odejde – a ještě nedošel. Je to po mém soudu takové povídacé vypodobnění reflexe. Jestliže vezmeme vážně, že to je koncipováno jako antimýtus, ... Ale jak říkám, já jsem v tom nekompetentní, protože já nemám přístup k tomu původnímu hebrejskému textu... ale pro mě to je španělská vesnice, já tam nemůžu, poněvadž neznám hebrejsky. Je to spíš inspirace pro theology, kteří, kdyby je to zaujalo, tak pak musí podniknout celý ten výzkum vlastně od začátku.

[?] Takže existuje nějaká druhá reflexe, o které nevím, o které jsme si tady neříkali?

[LvH] Všecko se zdá naznačovat tomu, že to je jenom určitý typ reflexe, kterou si to pojmové myšlení osvojilo a zpracovalo po svém. ... Pak se to musí vyložit kapku jinak... je třeba se seznámit s tím světem mytickým a s celým tím způsobem nepředmětného myšlení v tom mýtu, to znamená vypracovat si citlivost, vnímavost pro poetické texty a tak dále a na tom se to naučit nějak a pak to tam hledat. Poněvadž u nás, v našem světě, nejbliž tomu je poezie. Tam se taky vybavují určité nálady nebo jakoby pomyslení – ale ne na něco, ale cosi se vám vybaví, a přitom se mluví o něčem jiném. A přitom když s porozuměním tu báseň čtete, tak ačkoli čtete o něčem, o čem se tam píše, tak najednou vidíte, že to není důležité, že to navozuje cosi a ukazuje někam jinam. To je jediný způsob, jakým my máme kontakt se světem mýtu. Přitom pro archaické lidi tohle byla násobilka, učili se to a těšili se, až budou zasvěcení a budou tomu rozumět. Něco takového jako reflexe je už možné v předpojmovém myšlení, v tom, o čem Heidegger mluví jako o *vorbegriffliche Denken*. *Begriff* je pojem, *vorbegriffliche* je předpojmový. Čili to je téma důstojně filosofické.

[?] ... když se dneska přivracíme k dějinám, tak se staráme o něco jiného než ten mytický člověk...

[LvH] Já jsem se pokoušel spíš Alešovi naznačit, že je třeba se spíš vmyslet se do toho archaického člověka, jak on to viděl. Naše minulost je něco jiného než pro toho archaického člověka. Jak my se vlastně dostáváme k té minulosti? Teď je třeba diskuse o gotice nebo baroku nebo o smyslu českých dějin. Ale zejména vy si vyhledáte v knihovně, ať už své cizí nebo veřejné, si vyhledáte staré texty, a teď je čtete. Ale co jste to vlastně podnikli? Vy jste se obrátili čelem k budoucnosti a vy tam teď vtahujete kusy minulosti. Vy se neobracíte k té budoucnosti tváří a nejedete tváří. Čili když ten fenomén rozebereme, co to je pro nás minulost, tak minulost je pro nás kus budoucnosti. Ryzí minulost je pro nás nepřístupná. Když čtete Pekaře, tak

nečtete, co tehdy on psal, ale co tam teď máte v knihovně. A vy s nadějí čtete toho Pekaře, že porozumíte něčemu – zítra, pozítří. Vy jste plně obráceni k budoucnosti a do ní vtahujete kusy minulosti. Minulost už není, tady jsou jen jakési kosti suché. Pekař už nežije, jsou tu jenom texty, které po sobě nechal. Ale ty jsou teď...

Když máme srovnat tu strukturu, strukturovanost lidského života, tak to je jiná minulost, vy se k ní nedostanete jinak než přes přítomnost. Ale jak to viděl archaický člověk? On jde do té budoucnosti a tam se všemi silami drží v té minulosti, aby nebyl odsouzen k tomu propadnutí do propasti. Takhle on to prožívá, podle nás falešně. ... To bylo v jiné perspektivě. Ale jestliže minulost je to, co už se stalo, tak to, co už se stalo, bylo před nimi – pro nás je za námi. My, ať už chceme, nebo nechceme, to všechno prostě nás strhuje, že jsme obráceni do budoucnosti, a pro nás není myslitelné se setkat s minulostí jinak... My se k minulosti dostáváme tak, že jdeme do budoucnosti, jinak nemůžeme. Archaický člověk to skutečně vidí jinak. Tím je taky ovšem dáno, že náš vztah k minulosti bude jiný i v případě, že ji důkladně oceníme.

KONEC STRANY B

KONEC KAZETY